

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

עמי לא התבונן

הלכה

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

פרשת ואתחנן תש"פ

שנה כ"ב - קובץ ל"ב [תשל"א]

יד"ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת ואתחנן

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

א

צומות בתקופת הקורונה

לשאלת רבים בתקופה זו של מגפת הקורונה בדבר הצומות שבעה עשר בתמוז ותשעה באב הבעל"ט (שיהיו לששון ולשמחה ולמועדים טובים).

הנה מבואר בשו"ע (או"ח תקנ"ד ס"ו):

"חולה שהוא צריך לאכול, אין צריך אומד אלא מאכילין אותו מיד, דבמקום חולי לא גזרו רבנן".

הרי דחולה אף שאין בו סכנה מאכילין אותו בתשעה באב. ובחידושי הגר"ח (אות מ"ה) איתא דבחולה כלל לא גזרו עליו תענית, והוי גדר הותרה, אך כבר הארכתי במק"א (מנחת אשר מועדים ח"ב סימן ל"ח אות ד') דפשטות ההבנה דאף שאין צריך אומד, ומותר לו לאכול כהרגלו, אין כאן אלא גדר דחוויה, ויתירה מזו כתב החתם סופר (שו"ת או"ח סימן קנ"ז) לגבי תשעה באב דאסור לו לאכול יותר ממה שצריך לפי חוליו.

ובשו"ת דברי נחמיה (סימן מ') נקט דלא התירו לאכול בתשעה באב אלא אם יש חשש סכנה, אלא שאין צריך אומד כמו ביום הכיפורים, והסכים עמו הצמח צדק (שם סימן מ"א ומודפס גם בשו"ת צמח צדק או"ח סימן ק"י).

(וכל דברי הביאור הלכה [שם ס"ו] מקורם בתשובת הצמח צדק שהעתיק בספר פתחי עולם, והמשנה ברורה ציטט דבריו).

אך הסכמת כל האחרונים כפשטות ההלכה דכל חולה אף שאין בו סכנה אוכל בתשעה באב וק"ו בשאר צומות.

וכבר ביארתי במק"א (קונטרס מנחת אשר שו"ת בענייני בין המצרים סימן ט') דדין חולה בהלכה זו כדין חולה שאב"ס בשבת, ורק בנפל למשכב או חלה כל גופו מותר לו

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

לאכול וכמבואר לגבי שבת (סימן שכ"ח סי"ז), וכן למדתי מדברי רבינו ירוחם (נתיב י"ח ח"ג) ושו"ת הרמ"א (סוס"י קכ"ד).

ולפיכך נראה דמי שחלה במחלת הקורונה וסובל מתסמינים יש לו לאכול ולשתות ולא להקפיד על שיעורים. אך מי שבריא ואף אם הוא בבידוד יתענה כדרכו.

אך באמת יש לעיין בהלכה זו, דהלא כתב המגן אברהם (תקע"ו סק"ב):

"האידינא אין מתענין כלל בשעת הדבר דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט ח"ו שינוי האויר".

וכן הוא במשנה ברורה (שם ס"ק ב'), הרי דבשעת הדבר אין מתענין כלל.

אך באמת מבואר בשו"ע שם שאם דבר בעיר בני העיר מתענים, וכ"ה בטור וברמב"ם עד למשנה מפורשת (תענית י"ט ע"א):

"עיר שיש בה דבר או מפולת, אותה העיר מתענה ומתרעת".

וכי בא המגן אברהם לחלוק על חכמי המשנה והגמ' וכל הראשונים עד השו"ע ועד בכלל, אתמהה.

ועל כרחק צריך לומר דכוונת המגן אברהם ד"האידינא אין מתענין כלל בשעת הדבר דמנוסה הוא וכו'", ושיטת המגן אברהם דכיון שבזמנו קבעו חכמי הרפואה שאכן כשאינו אוכל ושותה קולט שינוי האוויר וקרוב הוא ללקות וכך סברו שהדבר בדוק ומנוסה, יש לחשוש כנגד דברי חז"ל וחכמי הדורות עד לזמנו.

ובביאור הדברים צריך לומר באחד משני דרכים:

א. אפשר דסבירא ליה שבעניני רפואה אין לנו אלא דעת רופאי הזמן, ואף אם בימי קדם סברו שאין כל סכנה בתענית בשעת הדבר כיון שבזמנו למדו מן הנסיון שיש בזה סכנה אין להתענות.

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

ב. אפשר שמדובר במחלה אחרת או בשינוי של אותם המחלות, וידוע בזמנינו שוירוסים עוברים מוטציות ושינויים חדשים לבקרים, ומשום כך אין כל סתירה בין דברי חז"ל וגדולי הדורות עד לזמנו של המגן אברהם לדבריו ודברי הבאים אחריו.

ואפשר שגם התוס' נסתפקו בשתי דרכים אלה, דהנה במועד קטן (י"א ע"א) אמרו:

"כוורא סמוך למיסרחיה מעלי".

וכתבו שם התוס' (ד"ה כוורא):

"ובזמן הזה תופסים סכנה למיכל סמוך לסירחון... ושוא נשתנו כמו הרפואות שבש"ס שאינן טובות בזמן הזה".

הרי שתחילה כתבו דאף שחז"ל אומרים שדגים סמוך לסירחון בריאים למאכל, בזמן הזה נוקטים דישי בהם סכנה, ושוב כתבו דאפשר שהמציאות השתנתה.

ומ"מ נראה לפי שתי הדרכים שיש לנהוג בכל כהאי גוונא לפי דעת הרופאים המומחים שבזמנינו. וכמה שעלה בידי לברר מפיהם ומפי כתבם אין יסוד להניח שתענית פוגעת במערכת החיסון של האדם וגורמת ליתר חשיש הידבקות.

ונראה עוד דאין כוונת המגן אברהם אלא שאין גוזרין תענית על הדבר, אך אין כוונתו שלא יתענו בתשעה באב ושאר תעניות שהם תקנת נביאים. וכך נראה ממה שציין להמבואר ביורה דעה סימן שע"ד, וכוונתו למה שכתב הרמ"א שם סעיף י"א דישי נוהגים שלא להתאבל בשעת המגיפה משום ביעתותא, וכך משמע גם מלשון הבאר היטב (שם סק"ב) שהביא את דברי המגן אברהם, עי"ש.

ועיין בשערי תשובה (שם סק"א) שציין על דברי המגן אברהם והבאר היטב לדברי הברכי יוסף בשם מהר"ם בן חביב ד"ה האידנא אין גוזרים תענית צבור על הדבר וכן אמרו משם האר"י ז"ל. ומשמע אף מדבריו דכל כוונת הדברים דאין גוזרין תענית ציבור על המגיפה, אבל אין הכוונה שאין מתענים את תעניות החובה, ובפרט תשעה באב שהחמירו בו כיום הכיפורים.

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

ומשתי טעמים יש לחלק בין מה שאין גוזרים תענית על הדבר, למה שמ"מ חייבין להתענות בתשעה באב:

א. הלא כל הלכה זו שנויה במחלוקת בתענית (כ"ב ע"ב) וי"א דחכמים לא הודו לשמעון התימני, ובאמת כתב בשערי תשובה שם דכבר מצינו בגמ' סברא זו שאין גוזרין תענית על הדבר, משא"כ בד' צומות דהוי תקנת נביאים.

ב. אפשר דרק בדבר כאשר יש ג' מתים בג' ימים בזה אחר זה מתוך ת"ק רגלי, נהגו שלא להתענות, משא"כ במגיפה כמו זמנינו שב"ה אינו קרוב למספרים מבהילים אלה שרק בהם מתענים ומריעין כמבואר במס' תענית ובשו"ע (שם תקע"ו).

ועיין עוד בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן רפ"ט) שנשאל לגבי תענית בתשעה באב בזמן המגיפה בשנת תרל"ג, וכידוע באותה שנה היתה התפרצות גדולה של מחלת החולרע בקהילות ישראל, והביא את דברי המגן אברהם דבזמן הזה אין מתענין בשעת המגיפה, ושוב הביא את דברי החתם סופר (שו"ת או"ח סימן קנ"ז) דמ"מ אין לאכול יותר ממה שצריך ואם אפשר לאכול בפחות מכשיעור אין לאכול כשיעור.

ובסוף דבריו כתב: "והעיקר בדברים אלו יש לשאול ברופאים ולעשות כדבריהם כמבואר בלשון מרן זצ"ל בחתם סופר חלק ו' בסימן כ"ג".

והחתם סופר (שם ח"ו) כתב דאם לדעת הרופאים מי שישב בביתו אין צריך לאכול, ישבו בבית ולא צריכים לאכול ואם לדעת הרופאים צריכים לאכול יאכלו, עי"ש.

הרי לן דעת עמודי ההוראה, החתם סופר ומהר"ם שיק, כל שלדעת הרופאים צריכים לאכול יאכלו, וכל שלדעת רופאי הזמן לא צריכים לאכול לא יאכלו, ומבואר מזה כדברינו, דכיון שלדעת רופאי הזמן אין הצום מזיק יש להתענות כדת וכדין.

ועוד ראיתי בשו"ת זכר יהוסף (סימן רי"ג) שנשאל בענין התענית ביום הכיפורים בפרוץ מגיפת החולרע הנ"ל ובתו"ד כתב לפרש אף הוא את דברי המגן אברהם "לא מיירי רק שבעתים הללו אין לגזור תענית ציבור... כמו שרואים בנסיון שבעידנא

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

דריתחא שולט ביותר שינוי האויר על הדרים במקומות המגועלים ובדירות בלתי נקיים שעלולים להפסד, ולכן אין מהראוי להשתמש בתרופה זו בדורינו לגזור תענית בימי הדבר לחולשת בני האדם בדורינו נגד מצוות התורה ונשמרתם לנפשותיכם".

הרי דאף לשיטתו לא עלה על דעת המגן אברהם לבטל את התעניות הקבועים על פי התורה וקבלת הנביאים, וכל כוונתו שבזמן הזה אין גוזרים תענית על המגיפה.

ועוד כתב בהמשך דבריו:

"ועיקר ההשגחה צריך שיהיה רק שלא יפעל עליהם ביותר קלקול האויר שיעמדו צפופים כל היום מבלי לצאת לפרקים לרוח היום".

ומ"מ פסק שחייבים להתענות אחרי שיקצרו באמירת הפיוטים כדי שלא ישהו הרבה זמן בצפיפות, וכל דבריו תואמים את דעתם של חכמי הרפואה בזמנינו, עי"ש באריכות דבריו

ואין לדמות מגפה זו למחלת החולירע, שבזמנה פסקו רבים מגדולי ישראל, ובכללם החתם סופר, השואל ומשיב והגר"י סלנטר שאף הבריאים צריכים לאכול ולשתות, ואף ביום הכיפורים, ובביאור הלכה שם הביא כך מפתחי עולם לגבי תשעה באב, וכתב שיאכל פחות מכשיעור, עי"ש. דמחלת החולירע פוגעת במערכת העיכול וגורמת לשילשולים קשים ביותר וסיבת המוות היתה התייבשות, ולפיכך פסקו שכולם יאכלו וישתו, אבל מחלת הקורונה פוגעת בעיקר במערכת הנשימה, ופוגעת בעיקר בחולים וזקנים שיש להם מערכת חיסונית חלשה, וכבר ביארתי לעיל, דאין סיבה לחשוש שצום של יום אחד פוגעת במערכת החיסונית.

ולפיכך נראה דכל מי שבריא ואין לו כל תסמינים יתענה כדרכו. אך אם פיתח תסמינים כלשהם או שנבדק ונמצא חיובי במחלה זו, יש להחמיר ולהאכילו כדרכו.

ומ"מ יש לנהוג בימים אלה בהרחקה וזהירות יתירה, שלא להתקרב לבני אדם וללבוש מסכה בכל פעם שבא בקרבתם כדי להתרחק מכל חשש סכנה.

ויהי רצון שלא ניכשל בדבר הלכה.

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

ב

שטיפת ידים בתשעה באב

לשאלת רבים בשנה זו כאשר מגפת הקורונה משתוללת, האם מותר בתשעה באב לשטוף ידיו עם סבון.

הנה מבואר בשו"ע (תקנ"ד ס"ט) דאין איסור אלא ברחיצת תענוג אבל אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה מותר לרחוץ, ועוד מבואר (שם סי"א) דאם יש לפלוף על גבי עיניו מותר לרוחצו במים כדי להעבירו דלא גרע ממי שידיו מלוכלכות בטיט ובצואה, הרי דלאו דוקא להעביר זוהמא התירו, אלא גם לכל צורך רפואי.

וגדולה מזו כתב המשנה ברורה (שם סקי"א) דמי שהוא איסטנים וצריך לקנח פניו במים כדי שתהא דעתו מיושבת עליו מותר לו, ובשער הציון (ס"ק כ"ז) הביא כן מהבית יוסף בשם הרא"ש והטור שכתבו כן לגבי יוה"כ, וק"ו לתשעה באב. ולגבי יוה"כ נחלקו בזה הפוסקים כמבואר בהל' יוה"כ (סימן תרי"ג), אך לגבי תשעה באב הכריע המשנה ברורה להתירא.

ועיין עוד (שם סי"ז) דהבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחצן במים, וכל זה משום שלא אסרו אלא רחיצת תענוג.

ואם בכל אלה התירו אף שאין בהם שמץ סכנה, ואף לא חשש מחלה, אלא נוחות בעלמא כיון שאינם לשם תענוג, ק"ו בנידון דידן שמדובר בחשש סכנה. ואין נפק"מ בסיכוי ההידבקות אם לא ישטוף ידיו, דמ"מ ברור ופשוט שמן הראוי לשטוף ידיו בסבון בכל פעם שיש חשש שנגע במשטחים שיש בהם חשש הידבקות, וכיון שבמניעת סכנה עסקינן ולא ברחיצת תענוג, יש להקל.

ואין לדחות שבידו לחטא ידיו באלכו-ג'ל, מחדא ותרי טעמי:

א. כל המומחים קובעים שהשטיפה במים וסבון יעיל הרבה יותר מהחיטוי באלכו-ג'ל, ורק במקום שאי אפשר לשטוף בסבון ממליצים לחטא בחומר אלכוהולי, וכיון שכן שוב אין זה רחיצת תענוג.

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

ב. הלא גם באלכו-ג'ל יש לדון אם יש בזה חשש סיכה, אלא שמקילים משום שאינה סיכת תענוג. וא"כ נראה להקל לשטוף ידיו בסבון, שזו הדרך הנאותה והיעילה למנוע חשש הידבקות.

וידעתי שיש לדון ולחלק בין חיטוי באלכו-ג'ל, שבעצם אינו סיכת תענוג, שאינו מעדן את העור כעיקר איסור סיכה אלא אדרבה פוגם בעור, משא"כ בשטיפת ידים עם סבון, שלולי חשש מחלה ודאי יש בזה רחיצת תענוג, אך מ"מ נראה עיקר להקל בזה כמבואר.

ג

קריאת התורה במלונית בתשעה באב

לשאלת רבים מחולי הקורונה השוהים במלונית, האם יקראו בתורה בתשעה באב כאשר אף אחד מהם אינו מתענה.

בשאלה זו נחלקו שני גדולי עולם הגרעק"א והחתם סופר.

בשו"ת הגרעק"א (קמא סימן כ"ד) נשאל בחולה שיש בו סכנה האוכל ביום הכיפורים, האם רשאי הוא לעלות לתורה, וכתב דבשחרית יכול הוא לעלות, דאין קריאת התורה שחרית משום התענית אלא משום קדושת היום כמו בכל שאר הימים טובים מקראי הקודש, אבל במנחה נסתפק שהרי בשאר יו"ט אין קריאת התורה במנחה ומשום כן נראה דקריאה זו משום התענית, וא"כ כל שאינו מתענה לא יעלה לתורה. וכדאיתא בשו"ע (סימן תקס"ו ס"ו) דמי שאינו מתענה לא יעלה לתורה, ומקורו בשו"ת מהרי"ק (שורש ט').

ובמפתחות שבסוף הספר הוסיף הגרעק"א דביוה"כ שחל בשבת יכול לעלות במנחה כיון שבכל שבת יש קריאת התורה, עי"ש. (ונראה שלא יוכל לעלות למפטיר ולקרוא את מפטיר יונה שהרי בקריאת מנחה בשבת ליכא הפטרה).

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

אך בשו"ת החתם סופר (או"ח סימן קנ"ז) כתב שחלה בתשעה באב ונאלץ לאכול, ונסתפק אם יכול לעלות לתורה, וכתב לחלק בין המבואר בשו"ע לגבי בה"ב לתשעה באב משלשה טעמים:

א. תשעה באב הוא תענית קבוע מתקנת נביאים ויום אבילות, אף למי שאינו מתענה, משא"כ תענית בה"ב, דלכל מי שאינו מתענה אין בין יום זה לשאר ימות השנה.

ב. כיון שבתשעה באב נצטוונו בחמשה עינויים, אף מי שצריך לאכול מחמת חליו, חייב עדיין בכל שאר דיני העינוי, ומשום כן עולה הוא לקריאת התורה.

ג. אף חולה שצריך לאכול בתשעה באב אסור לו לאכול יותר מן הנדרש, ואם די לו בשתיה אסור לו שיאכל, ואם די לו באכילה מועטת אסור לו לאכול אכילה מרובה, ולפיכך גם באוכל בתשעה באב, עדיין מן המתענין הוא ועולה לתורה.

(ובמק"א תמהתי על מה דמשמע מדברי החתם סופר שכל עיקר הלכה זו מתענית בה"ב נאמרה, דבאמת בלשון השו"ע מבואר דהלכה זו בכל תענית ציבור ניתנה, אך מ"מ יש שתי סברות גדולות בדברי החתם סופר לחלק בין תשעה באב לשאר תעניות ציבור).

והרי שלשת הסברות שכתב החתם סופר מיישך שייכי אף ביוה"כ, ומדשתק הגרעק"א שמע מינה לא ניחא ליה, הרי ששאלה זו מיתלא תלי באשלי רברבי.

ולכאורה היה נראה דיש להחמיר ולא לברך על הקריאה, דהלא ספק ברכות לקולא, אך באמת נראה דהלכה כהחתם סופר מתרי ותלת טעמי:

א. בתשובת החתם סופר מבואר שלאחר שהסכימו עמו גדולי הת"ח שבעירו כך עשה, הרי שיש בידינו מעשה רב ולא רק הוראה בלבד.

ב. כדברי החתם סופר פסקו גם הגר"ש קלוגר בשו"ת שנות חיים (סימן שמ"ב) והערוך השלחן (סימן תקס"ו סעיף י"א), ואף הם היו מגדולי הפוסקים לדורותיהם.

שו"ת לתשעה באב בעידן הקורונה

ג. החתם סופר פירש דבריו במילתא דמסתברא, משא"כ הגרעק"א שלא שלל את סברות החתם סופר, אלא שמכלל הן אתה שומע לאו, ולפיכך לענ"ד יש משקל יתר בדברי החתם סופר כנגד המשקל הסגולי שיש בדברי הגרעק"א, כך נראה לענ"ד.

ד. הלא אף לגבי תענית בה"ב נחלקו אם בדיעבד הוי ברכה לבטלה, או שמא כל הלכה זו אינה אלא לכתחלה, עיין שו"ת הגרעק"א (תניינא סימן א') שדן במי שאינו מתענה ונקרא לעלות לתורה בקריאה של הרב האם יעלה או לא. ועיין עוד במשנה ברורה (סימן תקס"ו ס"ק כ"א).

ומשום כל זה נראה שיקראו בתורה ויעלו ויברכו.

שכנתו של רבן גמליאל

שכנתו של רבן גמליאל

"בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה אין לה מנחם מכל אהביה כל רעיה בגדו בה היו לה לאיבים" (איכה א' ב').

"דבר אחר, בלילה, שכל הבוכה בלילה השומע קולו בוכה כנגדו. מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל שמת בנה, והיתה בוכה עליו בלילה, שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה, עד שנשרו ריסי עיניו" (סנהדרין ק"ד ע"ב, וכן הוא באיכה רבה א' כ"ד).

ולכאורה יפלא, וכי מה זה ענין לחורבן בית המקדש, והלא צרת יחיד יש כאן, טרגדיה אישית ואנושית היא זו, ולב מי לא יתפלץ לשמע בכיה של אם יהודיה על בן תשחורת שמת לה, אך מה זה ענין לחורבן בית המקדש.

ויש מי שירצה לומר דאכן אין כל קשר בין בכיה של אשה זו ובין חורבן בית המקדש, אלא שרבן גמליאל ניצל את בכיה של אומללה זו כדי להיזכר בחורבן בית המקדש ולהתאבל עליו.

אך שתי תשובות בדבר. חדא, כיון שקבעו חז"ל מעשה זה על הפסוק בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה מסתבר דיש קשר מהותי בין צערה של אשה זו לצער החורבן, דאין ביאורי ורמזי המקראות תלויים במקריים. ועוד, דהרי אמרו חז"ל שרבן גמליאל שמע קול בכיה של אשה זו והיה בוכה עמה (לשון המדרש באיכה רבתי), ולשון זה מוכיח שהיה מצטער בצערה ובוכה עמה.

והנראה בזה, דהנה פשוט הדבר דבית המקדש איננו רק לשם הקרבת קרבנות בלבד, אלא בית מקום השראת השכינה היא ובית הדום רגליו ית"ש, והשראת השכינה ענינה הארת פניו ית"ש לבניו אהוביו, והארת פנים מדת הרחמים היא, וכאשר מדת הרחמים שורה על ישראל זוכים

שכנתו של רבן גמליאל

הם לחיים טובים וארוכים, ואך טוב וחסד ירדפום.

וזה לעומת זה חורבן בית המקדש לא ביטול התמידין בלבד יש בה אלא אף סילוק השכינה, וסילוק השכינה הסתר פנים הוא, והסתר פנים מדת הדין הוא, וכאשר מדת הדין מושלת בכיפה חיינו הם חיי סבל יסורים ומכאוב.

וזה שמנבא הנביא זכריהו (פרק ח' פסוק ד' – ה'):

”כה אמר ה' צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים, ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה”.

דכאשר יבא הגואל ותחזור השכינה ותשרה בישראל כאלה יהיו חיינו, חיים של אריכות ימים ובריאות שלימה, זקנים וזקנות משענתם בידם וילדים וילדות משחקים ברחובותיה.

וזה פשר בכיו של רבן גמליאל. כאשר שומע הוא את שכנתו הבוכה בלילות על בנה הקטן שמת על פניה רואה הוא בבכי זה ביטוי לחורבן הבית, דאילו זכינו להשראת השכינה היה ילד זה משחק ברחובות ירושלים עם שאר ילדי ישראל ולא היה מת, ומשלא זכינו ואשה אומללה זו בוכה בלילות על בנה הקטן אין זה אלא משום שהקב"ה הסתיר פניו וסילק שכנתו מישראל.

והדא היא דכתיב בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה.

ויש בדברינו אלה חשיבות יתירה, שהרי נסיון גדול הוא לדורנו להתאבל על ירושלים והמקדש, בימים הנוראים רואים בחוש ששלומי אמוני ישראל דואגים ודואבים ואימת יום הדין אופפת את כולם. לא כן בימי בין המצרים ואף לא בתשעה באב. כל אחד ואחד נוהג כדין ומקיים את הלכות היום, אך מעטים המה, אחד בעיר ושנים במשפחה שאבילות וצער שורים עליהם בחוש.

שכנתו של רבן גמליאל

אמנם חסידים ואנשי מעשה יחידי סגולה מרגישים בעליל ששכינתא בגלותא ומצטערים בצער השכינה, אבל לאו כל מוחא סביל דא והמוני העם לא הגיעו למדרגה זו.

אך לדברינו הנ"ל כל אחד ואחד ירגיש בעליל בצער החורבן ובקל יתאבל על המקדש והקודש, דהלא רבות הנה שכנותיה של רבן גמליאל, ולדאבון לב כמעט ואין לך בית אשר אין שם מת ובכל עיר ובכל שכונה יש אשה הבוכה בלילות על בן תשחורת או איש צעיר הנאבק ביסורי מחלה קשה, וכדומה צרות רבות מצאנו, וכל המטה אוזן ישמע את שכנתו של רבן גמליאל הבוכה בלילות ויבכה עמה על צערן של ישראל, על הסתר הפנים ומדת הדין השורה על ישראל.

ניצבים אנו בעיצומה של מגיפה קשה, ובפרט בארצינו הקדושה ובמיוחד בקרב מחנה החרדים על דבר ה' כאשר בכל יום מתווספים אלפי נדבקים במחלה, וביניהם חולים קשים המתייסרים על ערש דוי. וזעקות השבר עולות מכל עבר, כל מי שלב בשר בקרבו ולא לב אבן, לבו נמס בקרבו מצערן של ישראל.

רק לפני שעה קלה נתבקשתי להתפלל על ילד בן שלש שנדבק במחלה וחייו בסכנה, אוי לנו כי הושברנו.

שכנתו של רבן גמליאל נמצאת עמנו בכל מקום ומקום, ועלינו לבכות עמה.

גם צרה זו קשורה להסתר פנים וסילוק השכינה, ובימים אלו כאשר אנו מתאבלים על ירושלים נוריד כנחל דמעה גם על צערן של ישראל וצער השכינה גם יחד.

שכנתו של רבן גמליאל

עמי לא התבונן

”ישראל לא ידע עמי לא התבונן” (ישעיהו א' ג').

בשתי שבועות האחרונים קראנו את שתי הפרקים הראשונים בנביא ירמיהו. בשבת חזון קוראים אנו את הפרק הראשון בנביא ישעיהו.

ירמיהו וישעיהו היו שני נביאי התוכחה. הן הם אשר הביאו לפני עם ה' את תוכחתו של הקב"ה, והן הם אשר הוכיחו את העם והראו לו את הדרך לרצות את האל הגדול הגבור והנורא.

ותחילת התוכחה בחזון ישעיהו בן אמוץ ”ישראל לא ידע עמי לא התבונן”.

עם ישראל לא התבונן במאורעות ועל כן לא ידע כי עלה עליו חרון אף ה'. ומיסודות האמונה בהשגחה הפרטית כאשר הציבור בצרה אין זה אלא שהקב"ה ברחמיו המרובים מדבר אלינו, מתרה בנו, מתחנן אלינו, חזרו בתשובה וזכרו בוראכם, קרעו לבבכם ואל בגדיכם.

וכבר כתב הרמב"ם (הל' תעניות פ"א הל' א' – ג):

”מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הציבור, שנאמר (במדבר י') על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו. ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב (ירמיהו ה') עונותיכם הטו וגו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה (ויקרא כ"ו)

שכנתו של רבן גמליאל

והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי, כלומר
כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי
אוסף לכם חמת אותו קרי".

הרי לן מדברי הרמב"ם דכאשר הצרות פוקדות את הציבור עלינו לחזור
בתשובה ולהבין שאין מיתה בלא חטא, ואין יסורים בלא עון.

וכך גם בימינו, הלא מגיפה קשה משתוללת בינינו, וכבר הפילה חללים
רבים, אלפי קרבנות ישראל כבר עלו בסערה השמימה, והמחלה
משתוללת בכל עוז ובעיקר בארץ ישראל.

עולם התורה, הישיבות הקדושות, במשבר גדול ונורא, אוי לנו כי
הושברנו.

אין יוצאים ידי חובה בלבישת מסכות בלבד ואף לא בריחוק חברתי,
כל אלה אכן חובה המה. אבל בעיקר צריכים אנו לשוב אל ה', להרבות
בתפילה ותחנונים, ולהוריד כנחל דמעה לעורר רחמי שמים שהקב"ה
ימנע משחית ומגיפה מעלינו ומעל כל עמו בית ישראל.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

